

Nomád s fotoaparátom

Holandský fotograf Iwan Baan nedávno vystúpil na bratislavskej Clubovke, kde ukázal netradičné stavby pochádzajúce od známych architektov, ale aj od neškolených staviteľov.

Text: Soňa Juriková; Foto: Iwan Baan

Domov pre všetkých: po zemetrasení a zničujúcej cunami v Japonsku mestočko Rikuzentakata znovu oživa. Tím japonských dizajnérov v spolupráci s Toyrom Itom navrhol komunitné centrum postavené zo stromov, ktoré vylámala prírodná katastrofa.

Vraj ste skutočným nomádom, stále na cestách a pracujete hádam na všetkých kontinentoch. Asi to budete vedieť posúdiť – je pravdou, že moderné mestá strácajú svoju identitu a začínajú sa podobat' ako vajce vajcu nielen obchodnými značkami, ale aj architektonicky?

IWAN BAAN: Určite platí, že pozorujem akúsi globálnu estetiku architektúry, ale treba si uvedomiť, že táto uniformita pochádza od developerov. Snažia sa generovať budovy, ktoré sa dajú postaviť čo najlacnejšie a prinesú čo najväčší zisk. Stáva sa to aj architektom. Tí najzaujímavejší, s ktorými som pracoval, sa snažia zachytiť lokálnu atmosféru a dokážu sami seba znovuobjaviť priamo na mieste. Samozrejme, niektorí sa nedokážu vzdať svojho «rukopisu» a ich práce akoby sa prenášali z jedného miesta na druhé.

Zaujímá vás «národný» charakter modernej architektúry?

IB: Oslovujú ma predovšetkým stavby, ktoré posúvajú hranice architektúry, a tiež tie, ktoré zároveň pôsobia veľmi lokálne. Čiže z môjho pohľadu nie je podstatné, či budova v Amsterdame vyjadruje nejaký tradičný holandský prvok, alebo pokračuje v starej architektonickej škole. Viac ma zaujíma, ako moderná stavba zapadne do konkrétnej lokality, a či je z pohľadu architektúry progresívna. Napríklad nedávno ma celkom pohltil spôsob, akým sa stavia v čínskej provincii Henan: domy tam totiž hlbia do zeme. To je taká špecifická výstavba, akú len tak niekde nenájdete. Alebo plávajúce domy v Nigérii. V historickej vodnej komunite Makoko, ktorá sa nachádza v zá-

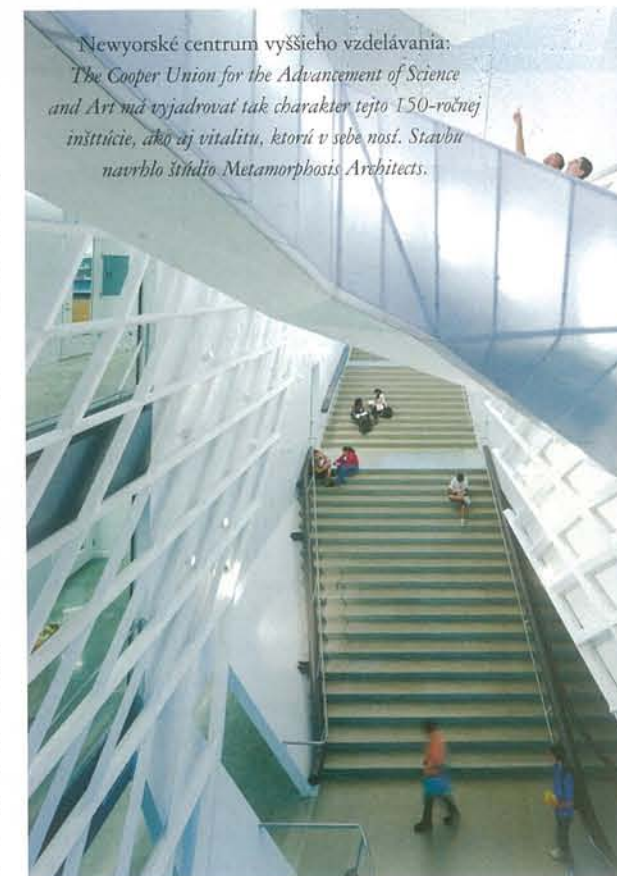
toke hlavného mesta Nigérie, vznikol pozoruhodný projekt: plávajúca škola. Celú štvrť tvoria drevené domy postavené na pilieroch – a tento nápad posúva komunitu ďalej – 220 m² plochy školy totiž doslova pláva na hladine, čiže ju nezničia záplavy.

Podľa vašich slov ste 365 dní v roku na cestách. Máte nejaké obľúbené miesta, kam sa vraciate?

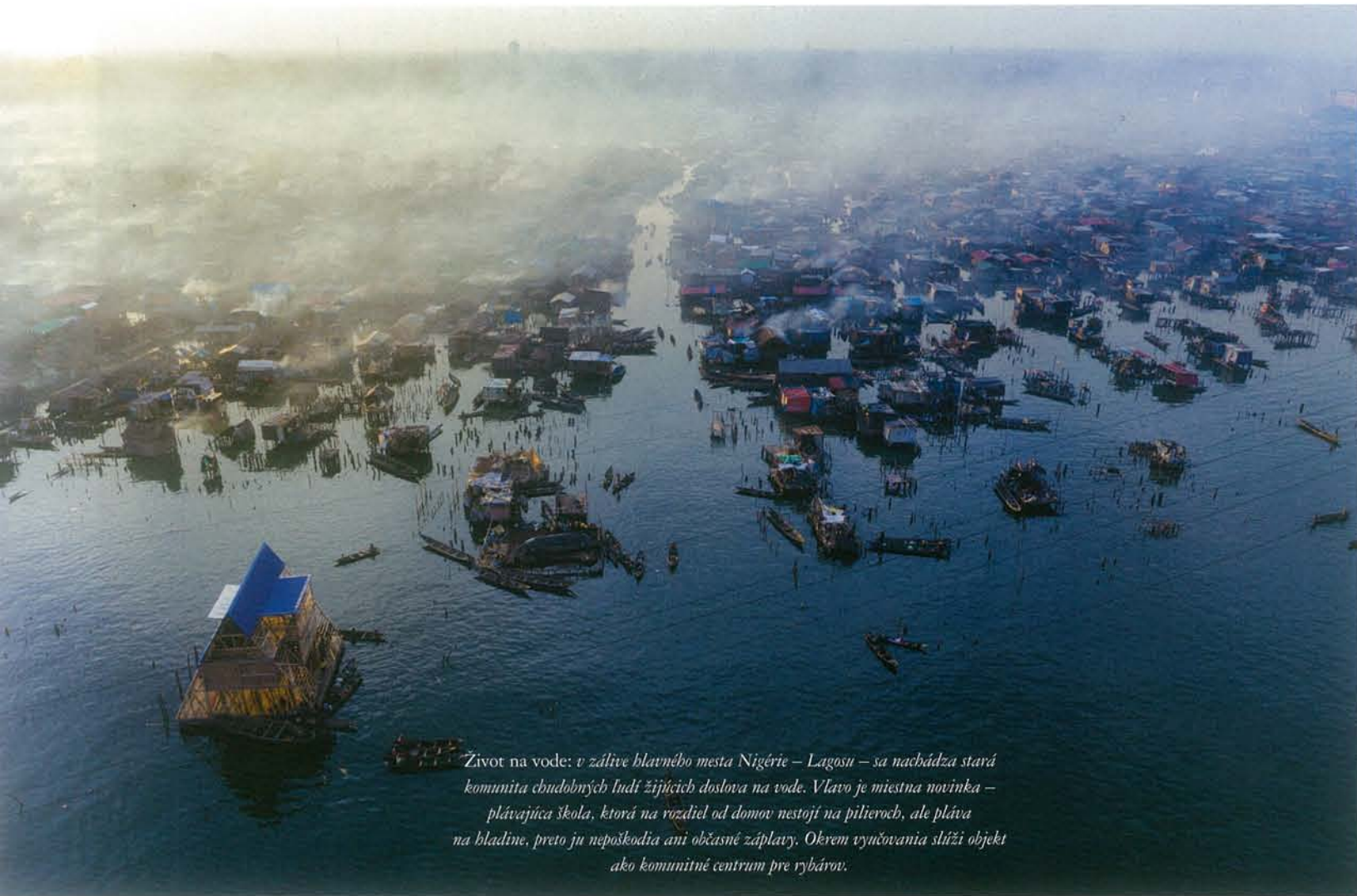
IB: V roku 2013 som bol trikrát na ostrove Fogo pri kanadskom Newfoundland. Je to pomerne malý rybársky ostrov, známy lovom tresky, ktorý má asi 3 000 obyvateľov. Pred časom sa naň po rokoch vrátila rodáčka, ktorá zarobila milióny v oblasti telekomunikácií, a rozhodla sa pomôcť oživiť svoje rodisko rôznymi projektmi. Spolupracuje s miestnymi kanadskými a nórskymi architektmi, pozýva rôznych umelcov, aby tam pracovali, alebo nakrúcali filmy. To je miesto, na ktoré sa nedá zabudnúť a kam sa človek vždy rád vráti.

Robíte si rešerš o miestach a stavbách, ktoré idete fotografovať?

IB: Určitá príprava musí byť, ale dám aj na svoje dojmy priamo na mieste. Spravidla si veľmi rýchlo urobím predstavu o tom, čo chcem zachytiť, aká nálada na mieste vládne a ako sa ľudia pohybujú. Často od stavby takpovediac odchádzam, aby som získal dostatočný odstup a mohol ju zachytiť v kontexte mesta alebo určitej štvrte. Niekedy iba z určitej vzdialenosti pochopíte úmysel architekta a ako vlastne stavba zapadá do celého prostredia, že nejde o blok ledabolo vsadený do voľnej plochy. Fotografovanie generic-

Newyorské centrum vyššieho vzdelávania: The Cooper Union for the Advancement of Science and Art má vyjadrovať tak charakter tejto 150-ročnej inštitúcie, ako aj vitalitu, ktorú v sebe nosí. Stavbu navrhlo štúdio Metamorphosis Architects.

Život na vode: v zálive hlavného mesta Nigérie – Lagosu – sa nachádza stará komunita chudobných ľudí žijúcich doslova na vode. Vľavo je miestna novinka – plávajúca škola, ktorá na rozdiel od domov nestojí na pilieroch, ale pláva na hladine, preto ju nepoškodžia ani občasná záplava. Okrem vyučovania slúži objekt ako komunitné centrum pre rybárov.

kej administratívnej budovy by ma nezaujalo, pretože okolo nej neexistuje nijaký príbeh.

Logistika nomádskeho života vyzerá dosť komplikovane. Ako si plánujete cesty?

IB: Spravidla viem, kam pôjdem nasledujúci týždeň, ale mnoho vecí sa udeje akosi organicky. Napríklad o tom, že pôjdem do Bratislavy, som dva týždne pred cestou nevedel. Niektoré veci sa nedajú celkom presne načasovať, pretože vyžadujú dlhý schvaľovací proces a nikdy neviete, kedy sa skončí. Na druhej strane, s viacerými architektmi spolupracujem dlhodobo a som s nimi v úzkom kontakte, čiže dokumentujem podstatnú časť ich tvorby a podľa ich termínov si zariadim vlastný kalendár. Na mieste potom pracujem pomerne rýchlo, pretože na rozdiel od iných kolégov častejšie fotografujem z ruky než zo stojanu. Ak chcem zachytiť nejaký konkrétny moment, ľudí okolo, nemohol by som ich štylizovať tak, aby sa postavili pred trojnožku a pripravené svetlá. Vravím, že pracujem pomaly a rýchlo – na stavbe strávim dva-tri dni, pozorujem, čo sa tam deje a priebežne fotografujem zaujímavé momenty. Priznávam sa, že môj po-

hľad na modernú architektúru je veľmi osobný, vyplýva z nálad, ktoré tam zachytím.

Ako reagujú ľudia, keď ich fotografujete neraz v osobnom prostredí?

IB: Asi by vás prekvapilo, že sú veľmi priateľskí, až pohostinní. Keď som fotografoval vertikálnu komunitu, ktorá vznikla v nedokončenej administratívnej budove Torre David vo venezuelskom Caracase, obyvatelia ma privítali milo, a dokonca mi dávali tipy, komu by som mal zaklopať na dvere, kto má podľa nich pekne zariadený domov. Je až zarážajúce, že medzi veľkými staviteľmi, slávnymi architektmi a svojpomocnými stavbármi nie je rozdiel v nadšení, s akým hovoria o svojom projekte. Usudujem, že budovanie niečoho nového je možno niekedy frustrujúca činnosť, ale v konečnom dôsledku je veľmi uspokojujúca, preto ľudia radi o tom hovoria a poteší ich záujem fotografa. Či je to Zaha Hadid, Rem Koolhaas alebo drobný staviteľ v Číne, každý z nich cíti entuziazmus pri stavbe, na ktorej práve pracuje. Zároveň je pre mňa fascinujúce pozorovať, ako architektúra vzniká, ako rastú významné high-tech budovy v Číne – stavia ich pri-

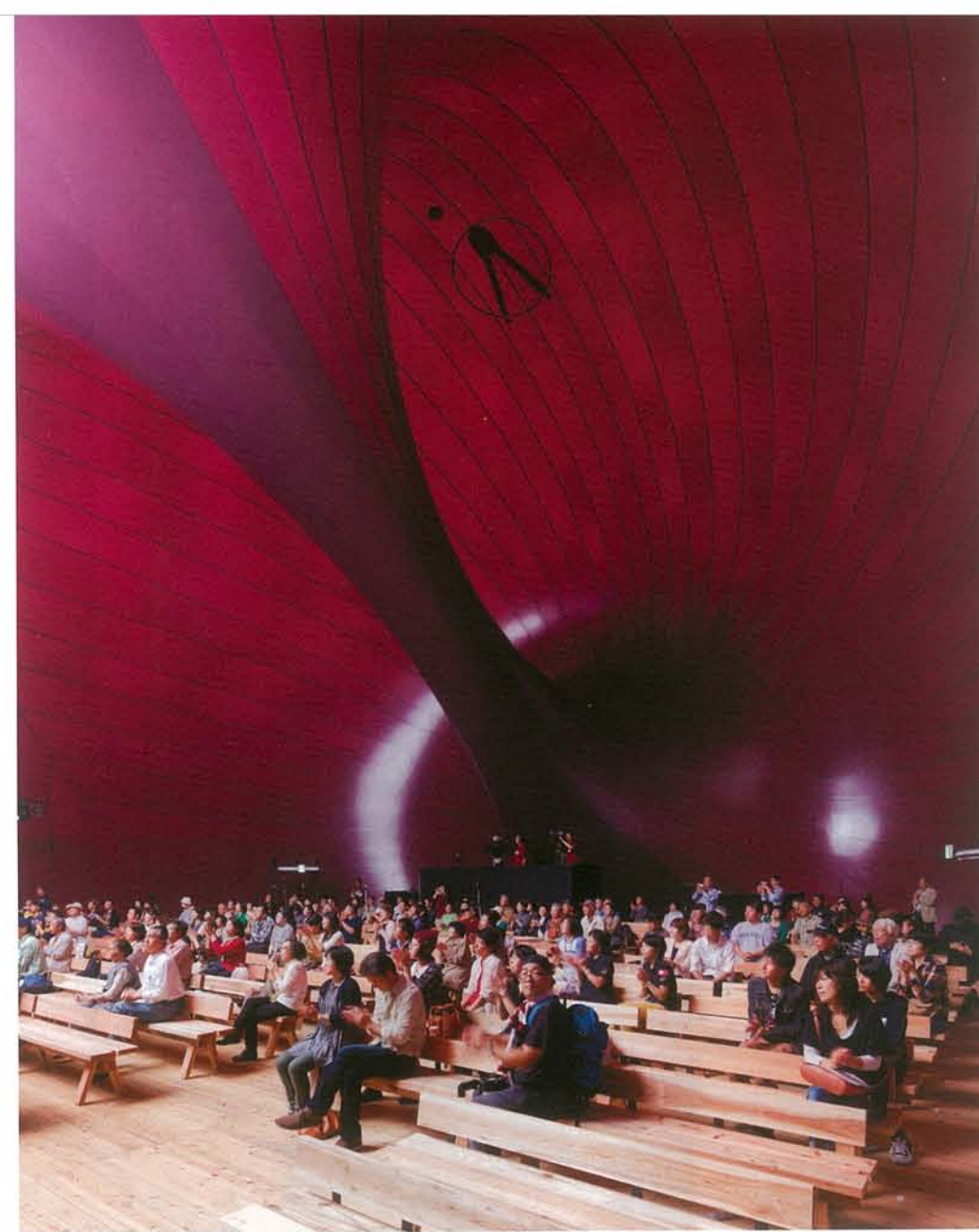
tom povedzme 10 000 robotníkov low-tech technológiami. Postrehnúť a zachytiť tieto kontrasty je pre fotografa dôležité, takže sa na stavbe vlastne stretnú sami nadšenci.

Stavate sa niekedy fotokritikom architektúry?

IB: Nuž, stalo sa mi, že som fotografoval stavby, s ktorými som celkom nesúhlasil. Vtedy je výhodou mať skúsenosť a aj reputáciu fotografa, ktorý zachytáva kontext, čo stavba robí v širšom prostredí. Napríklad, vezmite si Dubaj, ležiaci uprostred púšte, kde pre dvadsiatimi rokmi žilo asi 100 000 ľudí. V súčasnosti tam vzniká moderná fatamorgána s najvyššími vežami, najväčšími nákupnými centrami a podobne. Stačí, že s objektívom odstupíte od tejto ohromujúcej architektúry a zachytíte, kde v skutočnosti stoja. Tým sa ukáže podstata mesta aj postoj developerov.

Je trochu zvláštne, a zároveň vtipné, že fotograf, ktorý fotí budovy, nemá vlastný domov a žije v hoteloch...

IB: Naozaj som bezdomovec. Asi pred rokom mi vyhorel dom, takže všetko, čo mám, sa naozaj zmestí do kufra. Našťastie, to najväčšieje,

Ark Nova: nafukovaciu koncertnú halu navrhoval japonský architekt Arata Isozaki a indický sochár Anish Kapoor v Macaú.

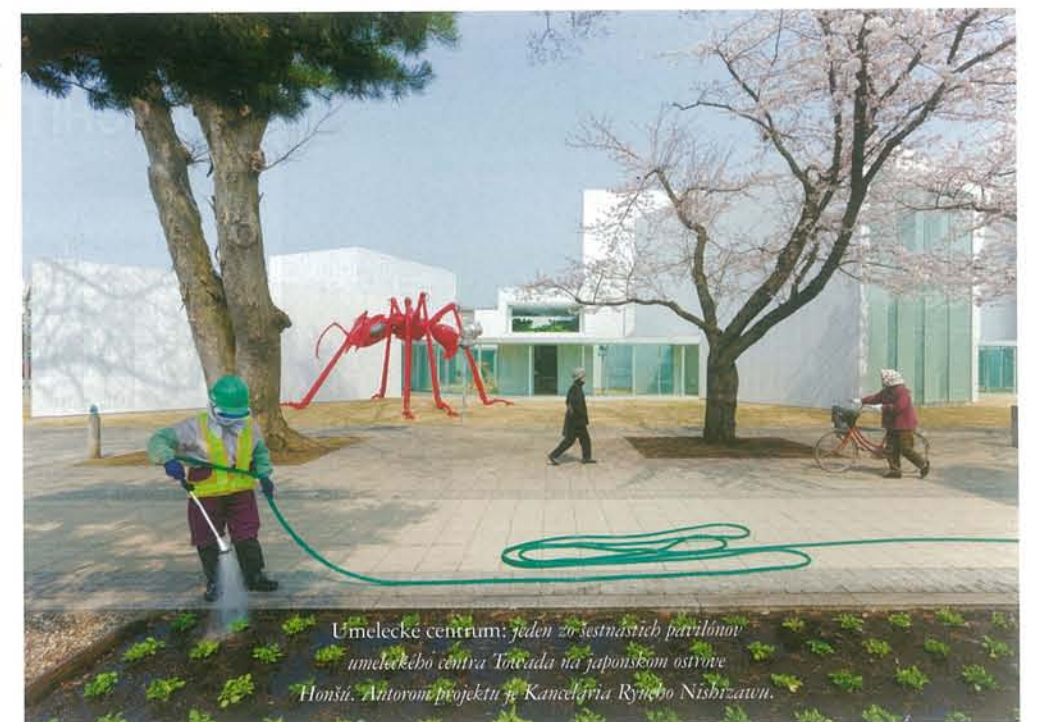
Iwan Baan

Holandský fotograf Iwan Baan (1975) vyštudoval na Kráľovskej akadémii umenia v Haagu. Pôvodne dokumentarista začal fotografovať architektúru najprv pre architekta Rema Koolhaasa, neskôr pre ateliér Herzog & de Meuron. Spolupráca ho dovedla k ďalším známym architektom a dnes spolupracuje s mnohými významnými štúdiami ako SANAA, Morphosis, Frank Gehry, Toyo Ito, Steven Holl, Diller Scofidio + Renfro, Zaha Hadid, Sou Fujimoto, Selgas Cano a ďalší. Jeho práce sú typické zobrazovaním architektúry v kontexte. Pracuje tiež na dokumentárnych projektoch o iniciatívach v treťom svete. Jeho fotografie sa objavujú v The New York Times, Domus, Abitare, The New Yorker a ďalších. Vyšlo mu 12 kníh. K výstave v nemeckom Múzeu Marty Herford mu práve vyšla kniha 52 Weeks 52 Cities.

môj fotoarchív – som mal zálohovaný na iných miestach, čiže oň som neprišiel, ale domácnosť bola fuč. Až tak veľmi ma to nemrzelo, pretože v Amsterdame som strávil iba pár dní v roku. V podstate to bolo nejaké čudne oslobodzujúce.

Váš nový projekt 52 týždňov, 52 miest skúma rôzne pobytové na modernú architektúru. Na čo ste počas toho prišli? Ako žije moderný človek?

IB: Hodnotenie radšej prenechám sociológom, ja som skôr pozorovateľ. Fascinuje ma, aký flexibilný je človek vo vnímaní pohodlného domova. Na jednej strane vidím ľudí, ktorí sa cítia doma v deväťdesiatmilionovom byte na Piatej avenue v New Yorku, na druhej strane pozorujem rovnakú spokojnosť u ľudí, ktorí bývajú v ilegálnom slume v Nigérii. Každý z nich má tendenciu budovať pohodlné bývanie, vytvoriť si domov. Zaujíma ma, ako architektúra a jej rôzne prvky pomáhajú alebo, naopak, sťažujú toto úsilie. Nesnažím sa teda o nejaké závery, ale skôr o ukážku toho najširšieho spektra, v rámci ktorého sa sčasti líšime, no predovšetkým sa navzájom prekvapivo podobáme.

Umelecké centrum: jeden zo šestnástich pavilónov umeleckého centra Torvada na japonskom ostrove Honšú. Autorom projektu je kancelária Ryneho Nishizawu.